

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

ORGAAN DER VEREENIGING

OOST EN WEST

OPGERICHT DOOR KOLONEL G.E.V.L. VAN ZUYLEN,
21 MAART 1900.

„HET KOLONIAAL BELANG IS EEN
ALGEMEEN NEDERLANDSCH BELANG”

Prijs der Advertentiën:

Abonnementsprijs per jaar:

Vrij aan huis of franco per post binnenland, bij vooruitbetaling
Voor Oost-Indië en het Buitenland
Afzonderlijke nummers

1.50
4.—
0.05

Per regel
Bij plaatsing van 500 regels
" " " 1000 "

f 0.15
0.12 1/2
0.10

MEDEDEELINGEN of INGEZONDEN STUKKEN moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie”, en gezonden aan de Presidente: 7a HEERENGRACHT, DEN HAAG.
□ Voor Administratie en Verandering van Woonplaats wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, 51 Verhulststraat.
□ Voor Advertentiën tot de Drukkerij „LUCTOR ET EMERGO”, AMALIA VAN SOLMSSTRAAT, Telefoon 4424, beiden DEN HAAG

Inhoud van dit nummer.

Mededeelingen. — De Zendingstentoonstellingen.
Sint Nicolaas in „Boeatan.” — Uit de O.-I. Mail. —
West-Indië. — Feuilleton. — Wat de Inlander zegt.
— Wat de Chinees vertelt. — Van Vreemde Koloniën.
Oost- en West-Indisch Litteratuur overzicht. — Lees-
zaal. — Officiële Berichten. — Passagierslijst.

MEDEDEELINGEN.

Van het Dag. Bestuur der Vereeniging:

I. Naar aanleiding van het medegedeelde in de Concept-Notulen der Hoofdbestuursvergadering van Zaterdag 30 October 1909, voorkomende in het Koloniaal Weekblad 1909 No. 45, wordt er de aandacht op gevestigd, dat de aan den Voorzitter der Vereeniging verstrekte machtiging om met Luctor et Emergo te onderhandelen, is verleend, onder zeker voorbehoud.

De voorstellen tot verandering in de contributieregeling zijn niet alle van de afdelingen, maar o.a. wat den Haag betreft, persoonlijke voorstellen van de leden van ons Bestuur.

Voorts zij opgemerkt dat de heer Van Heuven te 's-Hertogenbosch niet controleur bij het Binnenlandsch Bestuur, maar O.-I. ambtenaar met verlof is.

II. Van het Departement van Koloniën werd ontvangen en ter leestafel Heulstraat 17 gelegd:

- 1e. het Rapport betreffende Terreinverkenningen en een spoorwegplan voor Midden-Sumatra, met kaarten.
- 2e. het Rapport betreffende een onderzoek naar de in te voeren Stoomvaartdiensten op rivieren in Midden-Sumatra met kaart.

Buitengewone Algemeene Vergadering der leden van de Vereeniging „Oost en West”, op Zaterdag 27 November a.s., des namiddags half drie uur, in het gebouw „De Vereeniging”, hoek Willemstraat te 's Hage.

Punten van behandeling:

1. Mededeelingen met betrekking tot het Koloniaal Weekblad en voorstel tot beschikbaarstelling van fondsen voor kosten van drukken en verdere exploitatie.
2. Wijziging der Statuten in ondervolgenden zin:
 - a. Art. 5, 4e lid, te doen luiden:
Leden zijn zij, die eene jaarlijksche contributie betalen van minimum f2.— wanneer zij in Nederland, van minimum f2.50 wanneer zij daarbuiten wonen, met dien verstande dat zij, die op 31 December 1909 lid zijn, op f1.— of f1.50 's jaars, tot geen hoogere contributie verplicht zijn.
 - b. In art. 13, 1e lid, f0.50 te vervangen door f0.75.
 3. Wijziging van het Huishoudelijk Reglement. Van art. 1 te doen vervallen het laatste lid.
De aandacht der afdelingen zij gevestigd op de artikelen 13 en 18 der Statuten.

Verzocht wordt tijdig aan het Dag. Bestuur de namen te vermelden van hen, die als afgevaardigden ter vergadering komen en bij het afvaardigen van meer dan één persoon op te geven, wie namens de afdeeling zal stemmen.

De concept-notulen der vorige vergadering zijn opgenomen in het Koloniaal Weekblad 1909. No. 29.

Buitengewone Hoofdbestuursvergadering op Zaterdag 27 November a.s., des namiddags ten half twee ure, in het gebouw „De Vereeniging”, hoek Willemstr. te 's Hage.

Punten van behandeling:

Het bespreken van de onderwerpen, welke ter tafel zullen worden gebracht op de Buitengewone Algemeene Vergadering van denzelfden dag.

De concept-notulen der laatste Hoofdbestuursvergadering zijn geplaatst in het Koloniaal Weekblad 1909 No. 45.

Ten kantore Heulstraat 17 zijn alsnog verkrijgbaar:

- a. Een boekje over „Onze Oost, voor hen die er niet geweest zijn”, door J. H. en H. B.
Prijs 1 ex. à f0.10.
Prijs 50 ex. à f2.80, en voor departementen en leden der Maatschappij tot Nut van het Algemeen 50 ex. à f2.20, plus f0.25 frankeerkosten.
- b. Onze Oost II. Iets over den inlander en zijn zieleleven, door den heer T. J. Bezemer.
Prijs 1 ex. à f0.05.
Prijs 50 ex. à f2.—, en voor departementen en leden der Maatschappij tot Nut van het Algemeen 50 ex. à f1.55, plus f0.25 frankeerkosten.
- c. Nederlandsch Staatsblad 1907 No. 71, bevattende het Besluit op de Indische Bestuursopleiding en de nadere aanvullingen en wijzigingen daarop. (Stbl. 1909 No. 312).
- d. Het Jaarboekje der Vereeniging over het jaar 1908 à f0.25.
- e. De werkring van den Controleur op Java, door J. H. Eijken, à f 0.40.
- f. De Koninklijke besluiten betreffende de opleiding van militaire apothekers.
- g. idem oproep van aspirant-ingenieurs, doctoren in de rechtswetenschap, veeartsen, opzichters bij den Waterstaat in N.-I.

E. VAN ASSEN, Secr.

Van de Afdeling Amsterdam:

Het Bestuur brengt ter kennis van de leden, dat ze op vertoon van hun lidmaatschapsbewijs 1909 bij de firma J. H. de Bussy (Rokin 60), toegangskaarten kunnen bekomen tot de voordrachten, vanwege het Kon. Ned. Aardrijksk. Genootschap, te houden in het Gebouw voor den Werkenden Stand op den Kloveniersburgwal.

Een kaart voor de 4 lezingen is, zolang de voorraad strekt, voor elk lid beschikbaar.

Nadere bijzonderheden te vinden in het vorig no. van het Kol. Weekblad onder Voordrachten over Indië.

Mr. J. SIKMAN, Secretaris.

De Zendingstentoonstellingen.

Tot onzen spijt waren wij tot heden niet in de gelegenheid deze tentoonstellingen te bezoeken, ga ven er daarom ook hier nog geen verslag van. In de jongste Zendingstentoonstelling lezend hoe Ds. Dijkstra in „De Macedoniër” van Nov. zijne indrukken weergeeft betreffende de Utrechtsche Zendingstentoonstelling, nemen wij daaruit gaarne het volgende over:

„En wat was nu wel het allermooiste? De menschen. Ik ben er geweest des morgens, als er een gulden werd betaald en des avonds als er een dubbeltje werd betaald, het was altijd vol en de menschen stonden met de grootste verbazing naar die voorwerpen te kijken en luisterden met neus en mond en ooren, als iemand zoo goed was een weinig verklaring te geven van al de vreemde dingen, die ze aanschouwden”. Een roode rozet was het ambts-gewaad van den verklaarder, maar ik stond bij een broeder, die zonder ambtelijke bevoegdheid de taak der verklaring op zich nam en hij had zijn mond nog niet geopend of er stonden jongens van 8 jaar en meisjes van 16 jaar en vaders en moeders van 50 à 60 jaar in een groep om hem heen. Ik vond de menschen te Utrecht allerkostelijkst.

Maar ik bedoel, wat vond u het mooiste? Ja, ik zeg u: de menschen. Inzonderheid ook de jongelingen en jongedochters met een roode rozet, de oogen schitterend van genot, omdat de zaak zoo wonderbaar gelukte; ze werden niet moede te verklaren en uit te leggen, en de oude broeder Jens zag men overal, zijn gelaat glom van vreugde. Zelfs de directeur, Ds. J. W. Gunning, was in de wolken. Het was een genot, een waar genot, om de menschen te zien. Boven werd thee geschonken en daar heerschte dezelfde geest van warme toewijding. Men betaalde een dubbeltje voor een kopje thee, maar men zou een kwartje betalen voor dat blijde gezicht, waarmee die dames het overreikten. Ik zie in mijn Camera niets anders dan die vroolijke roesmoes van menschen, menschen, menschen en ik dacht: Wat is ons Christenvolk toch een lief volk en wat kan men ze toch betrekkelijk gemakkelijk eenig genot verschaffen. De smaak is niet verwend en de vreugde is zoo echt kinderlijk. Ds. Gunning zeide: „zulk een tentoonstelling moeten wij later met een jaar of drie organiseeren van alle zendingsvelden in onze Oost!” Dat denkbeeld lacht mij zeer toe. Ik zou dan gaarne wat hooger mikken. Maar het is niet zeker, dat ik beter zou mikken; wellicht schoot ik mijn pijl over de lieve menschen heen. Het gouden Jubilee van de Utrechtsche Zendingstentoonstelling blijft wel in gezegend aandenken bij velen die het mochten meemaken.”

In verschillende steden van ons land hebben deze tentoonstellingen plaats, en, naar wij vernemen, zal er later ook een in den Haag gehouden worden.

*) Dezelfde ondervinding zal ook menigeen opgedaan hebben, die zich op de Tentoonstellingen van „Oost en West” of „Boeatan” de moeite gaf, den bezoekers het een en ander uit te leggen. Dit doet de vraag rijzen: spreken zij, die in onze koloniën geweest zijn wel genoeg, en vooral met genoeg waardeering en enthousiasme over Ned-Indië en zijne bewoners?
Red-Com.

Achterzaal Heulstraat 19, den Haag, waar men iederen middag van 3—6 (behave Zondags) thee kan drinken met Indisch gebak.

Herhalende wat wij reeds in het vorige Weekblad schreven:

„Als telken jare heeft „Boeatan” ook ditmaal tegen den tijd, dat alle gezellige menschen inkoop en gaan doen voor het aanstaande Sint Nicolaasfeest, een bijzondere uitstalling gemaakt van allerlei artikelen van Nederl. Oost- en West-Indische kunstnijverheid en huisvuil, welke zich speciaal leenen tot feestgeschenken, niet alleen voor ruime, maar ook voor bescheiden beurzen. Er is een zéér groote keuze, te veel om hier alles op te noemen. Daarom roepen wij onzen lezers toe: *Komt en overtuigt u zelf!*”

willen wij hier toch nog aan toevoegen, dat juist deze laatste dagen verscheiden nieuwe bezendingen uit Indië zijn ontvangen, o.m. prachtige batik's uit de Vorstenlanden, vooral hoofddoeken en slendangs, die zoo uitnemend voldoen als tafelkleedjes en schoorsteen- of piano-bedekking, voorts een collectie mandwerk van de laatste jaarmarkt te Soerabaja, ook koperwerk in verschillende vormen en allerlei sieraden in zilver en goud.

Van West-Indië: mooi Curaçao's naaldwerk, en eerstdaags een nieuwe bezending van kleine voorwerpen van het fraaie Surinaamsche hout vervaardigd.

De leden der Afdeling Amsterdam van „Oost en West” zijn zeker al eens een kijkje gaan nemen in de zaal van „De Distel”, hoek Heiligeweg, die van Nijmegen bij de firma H. Smals, Markt 4, en die van Breda in het bijzaaltje van 't Woonhuis waar nu ook kleine tentoonstellingen zijn met ver-

Uit de O.-I. Mail.

De Javabode van 27 Oct. j.l. wijdt een hoofdartikel aan het belangrijke onderwerp:

Inlandsche Artsen.

Het blad begint met te zeggen:

„Hoe meer de bevolking van Nederlandsch-Indië in ontwikkeling toeneemt, hoe meer de behoefte aan goede geneeskundige hulp zich zal doen gevoelen. Op het oogmerk bestaat die behoefte ook wel, maar slechts in latente vorm. Het is een behoefte in absolute zin: zij bestaat, maar wordt niet gevoeld. De groote massa der inlandsche bevolking taalt niet naar geneeskundige hulp, al moge zij door het gemis daarvan nog zooveel lijden.

Maar dit zal niet altijd zoo blijven. Verschillende factoren, die elkander in de hand werken, zullen eerlang — 't kan spoediger wezen dan men denkt — die absolute, theoretische behoefte, tot eene gevoelde, praktische maken, waarin dringend zal moeten worden voorzien.

Het aantal ontwikkelden onder de inlanders neemt met den dag toe, men verdringt zich naar de scholen, de middelen van verkeer, stoom- en tramwegen, die op Java de meest afgelegen streken in verbinding met de groote centra stellen, helpen op economisch, maar ook op intellectueel gebied een omwenteling tot stand komen. Het gaat als een sneeuwbal en de eene behoefte roept de andere in het leven.

Na het rapport der in 1906 ingestelde commissie te hebben besproken, ook naar aanleiding der brochure Roll, komt het blad tot de volgende conclusie:

„Voor de hand zou liggen de S.T.O.V.I.A. eensdeels te laten gelijk zij is en de geleidelijke drang

koop van Indische kunstnijverheidartikelen, die zeker aftrek zullen vinden.

Ook te Delft heeft Boeatan de zaak der gebroeders Ouwerling in de Choorstraat nog aan een collectie kunnen helpen.

En de Afdeling Utrecht maakt eveneens propaganda in deze richting, naar wij hopen met succes.

Vestigden wij verleden week hier de aandacht der lezers op de Sint Nicolaas uitstalling van „Boeatan” door een kiekje in de winkelpui Heulstraat 9, thans geeft ons plaatje een beeld van de theesalon; een gezellig plekje, waar men kalm kan uitrusten na de vermoeienissen van het bekijken der uitstallingen in de drukke winkelstraten.

In deze achterzaal van Boeatan, die in den regel alleen versierd is met voorwerpen van Ind. kunstnijverheid, zijn nu voor enkele dagen eenige schilderstukjes en teekeningen van bekende meesters opgehangen, welke verloot worden ten bate van een liefdadig doel, n.l.: het Tehuis voor onverzorgde zingelingen in de Marconistraat, dat onder beheer staat der Vereeniging: „Onderlinge Vrouwenbescherming”. Een lot kost slechts twee kwartjes en is ook in Boeatan verkrijgbaar.

Op verzoek van het Bestuur dier Vereeniging heeft Boeatan gaarne hare ruimte daar beschikbaar gesteld voor dit nuttig doel, juist in deze dagen van druk bezoek, hopen dat menig liefdadig hart zich zal ontfemen over onschuldige kleinen, wier eerste levensjaar reeds met kommer begint.

naar verbetering en verhooging van het onderwijspeil daarop te steunen; anderdeels haar zoodanig te hervormen, dat er een ruime gelegenheid bij haar komt te bestaan tot het vormen van wat wij noemen inlandsche semi-artsen.

Verhoogt men de thans ongetwijfeld veel te lage bezoldiging der eigenlijke inlandsche artsen, en behoudt men die, welke zij tegenwoordig genieten voor de semi-artsen, dan zullen voor beide categorieën vermoedelijk genoeg kandidaten toevloeien.

Op den duur zullen, evenals dit in Nederland geschied is, de tweede-rangs geneeskundigen door genoegzaam aanbod van eerste-rangs overbodig worden. Voorshands zal dit echter het geval nog niet zijn en men zal ze noodig hebben.

Men trachte er dus naar deze te vormen. Doch niet door de goede instelling, welke wij bezitten, tot iets lagers te vervormen, haar aan den top te knotten, doch veeleer door haar aan de basis te verbreden.”

Het Bat. Nieuwsbl., dezelfde zaak besprekende, is 't met den heer Roll eens, doch bepleit ten slotte:

„Wat is er tegen, wat kan er tegen zijn deze gelegenheid tot opleiding voor een zeer nuttige, een zeer gezochte betrekking ook, open te stellen voor kinderen van anderen dan inlandschen bloede? Het gouvernement stuit jaarlijks op een steeds toenemend tekort aan hulpgeneeskundigen; geheele streken van Indië missen ook maar de meest eenvoudige medische hulp; treedt een of andere ziekte op verschillende plaatsen epidemisch op, dan wordt de dienst als een kegelspel door elkaar geworpen; het blijft sukkelen en schipperen zonder einde. Waarom dan

niet meer elementen gelokt voor de opleiding, niet gebroken met het exclusief karakter der school, waar men in stede van een tiental, ieder jaar een honderdtal en meer hulpgeneeskundigen kan gebruiken. En zoo groot is het aantal gelegenheden tot opleiding in Indië toch waarlijk niet dat niet tal van kinderen van europeesch en gemengd bloed met vreugde de kans zouden begroeten om, na een vooropleiding hier, welke hen in staat zou stellen, de middelen voor verdere studie te vergaren, — zooals meerdere voorbeelden reeds leerden — in Nederland of elders zich te bekwamen tot artsen met volledige bevoegdheid.”

Een Christelijk Gymnasium voor Indië.

Naar men Het Onderwijs mededeelt, zijn de vroeger geopperde plannen om te Batavia een gymnasium op gereformeerden grondslag te stichten, wederom ter sprake gebracht. De heer Colijn, die zich zeer voor een dergelijke stichting zou interesseeren, moet voor zijn vertrek naar Nederland met de kopstukken zijner partij alhier over bedoelde zaak hebben geconfereneerd.

Het blad geeft het berichtje, zooals het werd medegedeeld, doch twijfelt wel eenigszins aan de juistheid er van.

„Toen indertijd pogingen aangewend werden, om een progymnasium op te richten, bleek zonneklaar, dat daaraan in Indië geen behoefte bestond. Een gymnasium op exclusieven grondslag heeft zeker geen reden van bestaan. Voor een tiental knapen, verdeeld over zes klassen, kan men moeilijk staatsgeld vragen.”

Tot zoover het Onderwijs, dat ongetwijfeld met zijn opmerking gelijk heeft, merkt de Javabode op, die daaraan toevoegt:

Zou het echter zoo heel onwaarschijnlijk zijn, dat er „mannen van rechts” waren, die zulk vragen niet zoo erg moeilijk vonden? En voor het bijzonder onderwijs, men weet het, hebben kabinetten van rechts doorgaans nog wel wat over.

Opleiding voor inlandsch onderwijzer.

Door de regering is machtiging verleend om op de kweekschool voor inlandsche onderwijzers te Probolinggo, gedurende den cursus 1909—1910, zonder toelatingsexamen boven de formatie toe te laten drie jongelieden uit de residentie Zuider- en Oosterafdeling van Borneo en een gelijk aantal uit het gouvernement Celebes en Onderhoorigheden. Inzonderheid deze kweekschool verkeert in een bloeienden staat. Bedroeg in 1906 het maximum-aantal leerlingen, dat kon worden toegelaten, 75, in het begin van 1907 werd dit aantal verhoogd tot 100 en een jaar later tot 120. Door den directeur van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid is het aantal beschikbare plaatsen over de verschillende gewesten verdeeld.

Toelatingsexamen Kweekschool Bandoeng.

Men schrijft uit Bandoeng aan 't Onderwijs, dat, zooals gewoonlijk, ook nu weer zich ruim tienmaal zooveel kandidaten voor de Kweekschool voor Inlandsche onderwijzers aangemeld hadden, als er aangenomen konden worden, n.l. 260 voor 24 plaatsen. Voor de verschillende residentien zijn een bepaald aantal vacatures. Zoo konden voor de Preanger Regentschappen van de 24 geslaagden (van ruim 200 kandidaten) slechts 9 geplaatst worden. Batavia had 43 kandidaten, waarvan er 9 slaagden en 5 toegelaten werden. Bantam was in gunstiger conditie; 9 meldden zich aan, 7 slaagden en 5 werden toegelaten, evenals voor Cheribon. Van de geslaagde kandidaten, die niet geplaatst konden worden, zullen eenigen, na afgelegd examen, een diploma als kweekeling krijgen en als zoodanig aangesteld worden, om dan een volgend jaar als leerling aan de kweekschool te komen. Een meisje, dat zich onder de kandidaten bevond, zal op de Rijksnormaalschool te Buitenzorg geplaatst worden, zoodra die geopend wordt.

De inlandsche ambachtsschool.

Om zitting te nemen in de commissie van toezicht op de te Soerabaja te openen inlandsche ambachtsschool zijn benoemd de heeren Saltet als voorzitter, en de heeren Boom, majoor der artillerie, Engelenburg, directeur van „De Volharding”, de regent van Soerabaja en de adjunct-inspecteur van het inlandsch onderwijs te Soerabaja.

Zendingsschool.

27 Oct. j.l. had te Bandoeng de feestelijke opening plaats van de Hollandsch-Chineesche Zendingsschool, bericht de Preanger-Bode, waarbij eenige toespraken werden gehouden.

De plechtigheid, welke door den assistent-resident werd bijgewoond, heeft groote belangstelling onder de inlanders en chineezers uit de omgeving gewekt.

In het Soer. Handelsblad lezen we:

Na afloop der jongste Jaarmarkt, waarvan het batig saldo, ruim f10.000, aan de nieuw opgerichte Javaansch-Chineesch meisjesschool ten deel zal vallen, werd de Soerabajasche Jaarmarktvereniging geconstitueerd.

Deze Vereeniging stelt zich ten doel de belangen van Land en Volk in Nederlandsch-Indië te behartigen en de populaire kennis daaromtrent te vermeerderen:

a. door tentoonstellingen te Soerabaja te organiseren op het gebied van al, wat door dit middel de inkomsten van de inheemsche bevolking in Nederlandsch-Indië zou kunnen doen toenemen;

b. door het bevorderen, waar noodig, ook op andere wijze van inheemsche ambacht, nijverheid, kunstnijverheid, huisvlijt of industrie;

c. door het verspreiden van populaire literatuur dienaangaande.

Met het stichten dezer Vereeniging is tevens beslist, dat de Soerabajasche passarmaleu nu elk jaar zal worden gehouden. Een nieuwe serie jaarmarkten zal dus in het volgende jaar worden geopend. Van Regeeringswege toch is in principe uitgemaakt, dat jaarmarkten, zooals die hier en daar gehouden worden, over het algemeen van oeconomisch nut voor de bevolking, meer speciaal voor de nijveren, kunnen worden geacht. En waar van officieele zijde de aanmoediging kwam om de instelling van de Soerabajasche jaarmarkt zoo mogelijk in stand te blijven houden, en tevens ook de toezegging van financieelen steun werd gedaan, heeft de bijeengekomen groep leden van de vorige Jaarmarkt-commissie niet gearzeld, om eene vaste vereeniging te vormen en het werk van den in het volgende jaar naar Europa vertrekkenden organisator der Soerabajasche jaarmarkten, den contr. J. E. Jasper, voort te zetten.

De statuten der Vereeniging zijn besproken en goedgekeurd, en nu zal binnenkort voor de Vereeniging rechtspersoonlijkheid worden aangevraagd. De tweede serie jaarmarkten begint weder met een van de Regeering te vragen renteloos voorschot en wordt gegeven voornamelijk ten bate van de Javaansch-Chineesche meisjesschool.

Als Bestuur der Soerab. Jaarmarkt-Vereeniging treden voor de eerste maal op de heeren Mr. Du Cloux, president, Van Vliet, vice president, Jasper, secretaris, van Italie, thesaurier, en als commissarissen de heeren van Arcken Guijt, Barkmeijer, Bree-man, Raden Toemenggoeng Ario Tjokro Negoro, regent van Soerabaja, Mas Sastrowikromo, Patih van Soerabaja, The Toan Ing, Majoor der Chineezzen, en Han Tjong Khing, kapitein der Chineezzen.

In het Bat. Nieuwsblad wijdt D(ouwe) D(ekker) een nabetrachting aan het 2de Congres van Boedi Oetomo en zegt o.m.:

„Een groote beginselkwestie werd uitgevochten tusschen een vertegenwoordiger van de consequent gevolgde democratische gedachte, die aan Boedi Oetomo het leven gaf, en de grootere partij van hen, die nog niet zoo doordrongen zijn van de billijkheid van den eisch, dat deze gedachte steeds en waar ook wordt doorgevoerd.

Het was de eerstbedoelde, Tjipto Mangoenkoesoema, lid van het hoofdbestuur, die de kat de bel aanbond. Hij voerde de groote kwestie van het exclusief karakter der vereeniging op het tapijt. Het mocht Boedi Oetomo's wezen niet zijn ook maar een enkele uit te zonderen, die zijn krachten en zijn geest wenschte te geven aan de zaak van Indië. Er mocht geen verschil gemaakt worden tusschen de bewoners van Java en van de andere eilanden, die te zamen nog voor langeren tijd waarschijnlijk een eenheid zullen maken: Nederlandsch-Indië. Wat men van het moederland te verwachten had, was voor Java en de andere eilanden hetzelfde. Tjipto durfde verder gaan; er mocht geen verschil gemaakt worden tusschen Europeanen en Javanen of andere inboorlingen. Het was geen rassenzaak, welke Boedi Oetomo diende, maar een zaak van Indië, waarbij een ieder dezelfde belangen had. Zoo dus mocht er geen uitsluiting bestaan van wie zich aan de groote zaak wijden wilde. Er was bovendien een praktische kant aan de kwestie: men zou toch menschen uitsluiten, die in kennis en kundigheden den inboorlingen gidsen zouden kunnen zijn op het pad van vooruitgang. Waarom zou Boedi Oetomo den steun der blanken weigeren of versmaden, waar zij met goede, nobele bedoelingen dien steun kwamen aanbieden, zonder baatzucht en zonder eerzuchtige neigingen? Voor het aantal der blanken, die zich tot de zaak van den inlander aange-trokken zouden gevoelen, behoefde men waarlijk niet bevreesd te zijn, noch ook voor hun invloed, wanneer men zich daaraan niet wenschte te onderwerpen. Elke categorie van leden van Boedi Oetomo zou vertegenwoordigd moeten zijn in de verschillende besturen, ook het hoofdbestuur, naar verhouding

hunner numerieke sterkte. Daarmede zou toch altijd het inlander-element het sterkst vertegenwoordigd zijn. Er bestaat een kloof tusschen overheerscher en overheerschte in deze koloniën, een van de oorzaken, welke den vooruitgang van dit land tegenhielden. Hij zag niet in, waarom men geen eerlijke poging zou doen om, van den kant van Boedi Oetomo a.thans, die kloof te overbruggen, wanneer zulke pogingen niet uitgingen van den Europeaan zelf.

Zoo werd een mooi beginsel warm verdeugd. Men heette diplomatiek den spreker dank voor zijn onzelfzuchtige bedoelingen ten aanzien van Boedi Oetomo en het javaansche volk..... maar men durfde de door hem aangegeven oplossing niet aan en gehandhaafd bleef daarom het artikel in de statuten, waarbij de uitsluiting werd vastgesteld.

Dit was de belangrijkste kwestie, die er vóór het congres werd behandeld. Nog heeft het goede principe geen vrucht gedragen, maar de hoop behoelt geenszins te worden opgegeven, dat men eerlang zal blijken van de juistheid van Tjipto's inzicht te zijn doordrongen. Beter ten halve gekeerd, dan ten heele gedwaald.

Op het congres zelf verluide van dezen strijd niets. Het verliep alles heel kalm en vredig. Het congres was uitsluitend een propaganda-bijeenkomst.

Ten slotte de noodzakelijkheid van een eigen orgaan bepleitende, zegt D. D.:

Beter zou zeker zijn, wanneer men een javaansch journalist wist te vinden, die voor het ambt de nodige capaciteiten bezat, dan een europeesch dagbladschrijver.

Laten wij daarom besluiten met het hoofdbestuur van Boedi Oetomo in zeer ernstige overweging te geven, dat een eigen kundig geleid orgaan van Boedi Oetomo een onmisbaarheid is voor het duurzaam bestaan van den ons zoo sympathieken Javanen-Bond. De vaagheid in inzichten en werkzaamheden van Boedi Oetomo is een groot gevaar op zichzelf. Het is alleen af te wenden door een orgaan, dat het eerst noodige middel tot organisatie is.

Ook Het Soer. H.blad wijdt in De Week nog eenige beschouwingen aan Boedi Oetomo, o.m. zeggende:

„Wij hebben in den loop van het jaar de oprichting van tal van vereenigingen van Javanen vermeld.

Te Loemadjang werd bijna een jaar geleden „Satrio Darmo" opgericht, een begrafenis- en ondersteuningsfonds, voornamelijk leden tellend onder de priaji's van Pasoeroean.

Te Bondowoso werden in Maart van dit jaar op denzelfden dag opgericht een afdeling van Boedi Oetomo en een vereeniging „Boedi Dojo." „Tjahja Hardjo" te Semarang wilde zijn kas versterken en vroeg een loterij aan van tien duizend gulden.

Te Soerabaja werd door priaji's een vereeniging opgericht, „Pangnaroeptie Moerio", dat zooveel wil zeggen als „ontwikkeling door verkeer." Men zag het toen gebeuren, dat verscheidene priaji's hun ontslag namen als lid van de afdeling Boedi Oetomo en zich bij die verkeersvereeniging aansloten.

Toen te Malang een Javaansche handelsmaatschappij was ontstaan, „Wiworo Hardjo", verrees te Koedoes een tweede „Widdokaskojo" met een kapitaal van 2500 gulden, in duizend aandeelen verdeeld; veel bescheidener dan het Malangsche voorbeeld, daar „Wiworo Hardjo" begon met een kapitaal van een ton gouds, in vier duizend aandeelen verdeeld.

Te Padang werd in den loop van dit jaar opgericht „Karadjiman Minangkabau nan doewa", met het doel onderwijs te verstrekken in lezen, schrijven, handwerken en koken aan Maleische meisjes.

Voor de beoefening van het Hollandsch, het hoog Maleisch, het Javaansch en het Soendaneesch door magangs en „age priaji's werd te Pamelang een vereeniging gesticht, „Soedara Sinarawedi."

„Mardhi Oetomo" te Batavia werd opgericht met tweeduizend aandeelen, elk van één gulden, bedoelende coöperatie.

BRENDEL & Zonen

Wijnhandel Likeurstokerij

Zoutmanstr. 63 □□ Prinsestraat 114
- TELEFOON 4905 - □□ - TELEFOON 5448 -

Vraagt uitvoerige prijscourant.
Scherp concurrerende prijzen. - 5 % dividend.

The Berlitz School,

welbekend bij allen die met verlot in Nederland vertoeven.
Noordeinde 58a. - Telef. 2234.

TALEN Duitsch - Engelsch - Fransch,
Italiaansch - Spaansch - Russisch - Hollandsch, enz, enz.

door leeraren, uit de desbetreffende landen, die eene zuivere uitspraak, vrij van dialect, bezitten.
Conversatie - Vertalingen - Literatuur.

Th. A. A. SIMONIS

34 GROENMARKT — OVER DE — PRINSESTRAAT.
TELEFOON NO. 2535 □ DEN HAAG

➔ Groote keuze ➔

Wollen & Donzen
DEKENS.

MAGAZIJN GESLOTEN VAN HALF EEN TOT TWEE UUR.

Dansinstituut

W. M. WEIJNE

Koningin Emmakade 73/74

— TELEFOON 3348 —

□ 1e KLAS INRICHTING □

Ruime danszaal, kledkamer
en ontvangsalon ELECTRISCH
VERLICHT □

Aanvang der lessen 15 October
Inschrijving van af 15 September, dagelijks
van 2-5 en van 7-9 uur, behalve Zondags

PROSPECTUS WORDT OP AAN-
VRAGE GAARNE TOEGEZONDEN

EXTRA!! Eiken Salonameublement

in 4 verschillende modellen.
Soliede Grondstoffen. Prima Bewerking.

4 Stoelen
2 Crapauds } f 69.—
1 Canapé

(Kleur naar verkiezing.)

J. SMIT, Waldeck Pyrmontkade,
hoek Veenkade.

„Mardi Boso" te Bodjonegoro wil het onderwijs in het Hollandsch bevorderen.

Te Buitenzorg verenigden zich inlandsche en Arabische handelaren en te Wonosobo werd een handelsvereniging opgericht, welke nogal de aandacht trok, omdat de regent daartoe meewerkte.

Eindelijk vermelden wij nog het ondersteuningsfonds voor inlandsche ambtenaren der S.S., „Wargosarojo", zetelend te Soerabaja, waarbij een Europeesche ambtenaar als thesaurier en commissaris helpt.

Waarschijnlijk bestaan er nog meer inlandsche verenigingen, maar dit lijstje is voldoende om de vraag te wettigen: of men niet te hard van stapel is gelopen? De krachten dienen geconcentreerd te worden en wel op Boedi Oetomo. In dien bond moet worden beslist, of men zich hier op onderwijs, elders op handel zal toelagen, maar niet buiten den bond om, zooda' versnippering van krachten in plaats van vereniging wordt verkregen, zoo besluit het blad.

Sinerieuren-vrees.

In alle Ind. bladen staan nog steeds verslagen over de behandeling der zaak Van Daalen, waarbij allerlei opmerkingen gemaakt worden.

Zoo gispt de Loc. scherp de houding van enkele ambtenaren te Kota-Radja, tijdens en na den kasdiefstal aldaar, zooals die thans aan het licht is gekomen.

Het blad besluit zijn niet malsch artikel als volgt:

„Zooveel staat reeds vast, dat twee ambtenaren van het B.B., een assistent-resident en een controleur er voor terugschrikten, ten volle hun plicht te doen, uit vrees, een hooger geplaatst landsdienaar te zullen krenken of kwetsen. Dat zoiets heeft kunnen gebeuren; dat door ambtenaren in eene zoo ernstige rechtszaak — waarbij aanvankelijk de verdenking viel op een onschuldig en eerlijk man — niet zonder aanzien des persoons werd gehandeld, is iets, dat de verontwaardiging van het geheele corps B.B. behoorde op te wekken.

Het Nieuws v. d. Dag v. N.-I., dit overnemende voegt er aan toe:

„Wij voor ons zien er een uitvloeisel in van een stelsel, dat werkende met geheime conduite-staten, waarin te veel plaats is gegeven aan struikelblokken waarover ook de flinkste subalterne ambtenaar de beenen kan breken, zonder dat hij 't voorloopig bemerkt, onze ambtenaren maakt tot onzelfstandige menschen, die, uit vrees voor mogelijke soesah, welke hun, op welke wijze dan ook, nadeelig kan worden,

FEUILLETON.

Het Oranjefeest te Tangerang.*)

(Vervolg op de beschrijving van 't feest in Teloknaga, ook vroeger hier opgenomen.)

Reeds eenige weken voordat „de blijde verwachting" in vervulling kwam, waren de ingezetenen der afdeling Tangerang met elkaar overeengekomen om ter eere der heugelijke gebeurtenis een feest op eigen kosten te geven. Een week na de aankomst van het langverbeide nieuws, zou de viering plaats hebben op de aloon-aloon van Tangerang, gedurende twee dagen achtereen. De heer W. Dominicus, onze gencsheer, werd tot voorzitter, en de heer J. E. van Gogh, de Controleur, tot secretaris der feestcommissie gekozen.

Met welk een vreugde ik het nieuwtje ontving, laat zich denken. Het gaf ook wat afwisseling 't het vrij eentonige leven hier.

Ik verheugde er me als een kind op.

Den avond, volgende op dien van het finie in Teloknaga ontvingen we 't programma van het Oranjefeest, dat op 7 en 8 Mei zou plaats hebben. Te Tangerang werd er reeds met spoed aan 't bouwen der noodige tenten begonnen, op een gedeelte van den aloon-aloon, welke voor feestterrein werd bestemd.

Den 6en Mei 's namiddags vertrok ik in een karretje met een paar valiezen, terwijl mijn man te paard volzde, naar de hoofdplaats, waar we gedurende de feestdagen zouden blijven. We logeerden, om niemand last te bezorgen, in een onbewoond huisje, ons afgestaan door een vriendelijken kennis. De weinige noodige meubelen huurden we, terwijl ons onblij en avondeten door een logementhouder werden geleverd; ons middageten gebruikten we aan 't buffet. Dien avond wandelden we naar het feestterrein, waar men nog de laatste hand legde aan de versieringen. Aan weerszijden van den ingang stond een groote tent voor de ingezetenen met hun familie. Rechts er naast de muzikant; schuin er tegenover de bioscope, welke in de open lucht verfoond zou

*) Overgenomen uit het Maleische Dames-tijdschrift Poetri Hindia No. 12.

zich te veel voegen naar het inzicht en de wenschen van chefs en er in die richting toe kunnen komen, alle mogelijke onaangenaamheden voor die chefs te vermijden, zelfs daar waar het Recht een ingrijpen zonder aanzien des persoons gebiedend voorschrijft!"

De Mendoetempel.

Naar wij uit de jongste mail iezen, is bepaald, dat met ingang van een door den resident van Kedoe te bepalen datum van de bezoekers van den Mendoetempel een entrée geheven wordt ten bedrage van: Voor Europeanen en daarmee gelijkgestelden f0.50 per persoon voor volwassenen en f0.25 per persoon voor kinderen; voor Vreemde Oosterlingen f0.25 per persoon voor volwassenen en f0.125 per persoon voor kinderen; voor Inlanders f0.05 per persoon voor volwassenen, en f0.025 per persoon voor kinderen.

Wat de bestemming dezer gelden zal zijn, staat er niet bij vermeld. Wij vermoeden, dat zij zullen dienen tot herstel en instandhouding van het fraaie monument.

WEST-INDIË.

SURINAME.

De kolonie staat in het teeken der belastingen.

Het subsidie, door het moederland verleent, groeit voortdurend aan, zoodat men nu meent door belastingverhoging eenigermate aan dat euvel tegemoet te moeten komen.

Behalve de reeds vroeger ingediende ontwerpen tot verhoging van bestaande belastingen (huurwaarden en inkomstenbelastingen), is thans uit de lucht komen vallen een ontwerp tot invoering eener belasting op rij- en voertuigen, terwijl ook ons thans uit goede bron is gebleken, dat veel kans bestaat op de indiening van een ontwerp tot invoering van een belasting op limonade en sodawater.

„In beginsel", schreef De West, „zal zeker de uitspraak weinig tegenspraak ontmoeten, dat — waar voor 1910 een bijdrage van het Moederland van ruim een millioen op de koloniale huishouding wordt nodig geraamd — het plicht is de belastingen in de kolonie op te voeren zoover de draagkracht der bevolking dit gedooft.

Het eenig voorbehoud, dat daarbij redelijkheidshalve kan worden gemaakt, is, dat de belastingverhoging niet gegrond zij op het onjuist gebleken financieel plan-Idenburg."

Het genoemde blad is echter weinig ingenomen met

worden. Naast deze langs 't hekwerk, een langwerpige tent voor verschillende Javaansche tooneelspeelen, o.a.:

Lenngong, (een soort Bangsawan, maar met Chinese muziekinstrumenten).

Wajang wong.

Toppeng.

Ronggeng Gantil (soort najoeb).

Oebroeg.

Langs de rechterzijde weer een tent voor een keuken en een voor danseressen (Najoeb). In de eerste was reeds een groot aantal kooksters druk aan den gang voor de sedekah, welke den volgende dag zou gehouden worden voor de inlanders. Op het in het midden gelegen open gedeelte zouden verschillende volksspelen gegeven worden. Daarbij zouden prijzen onder de winners verdeeld worden. Het geheel leek een Passer-Gambir in miniatuur.

Den volgende ochtend om 6 uur, terwijl we nog zaten te ontbijten, hoorden we reeds het geluid der gamelans en Turksche trom. Het was de optocht der komedianten en danseressen.

Te zeven ure daarna begaven zich eenige autoriteiten en andere voorname personen naar het feestterrein voor de plechtigheid der opening van 't feest. Na eenige korte, doch krachtige toespraken van de heeren W. Dominicus, R. Moh. Soeradiningrat (den Patih), J. E. van Gogh en nog eenige andere heeren, hieven alle aanwezigen een luid driewerf hoera aan. Een bom werd afgeschoten, de muzikanten speelden het Wilhelmus, de gamelans werden geslagen, — en het feest nam een aanvang. Nog eenige toasten op het groote Geluk, dat ons ten deel was gevallen; daarop keerden de heeren huiswaarts.

Tegen half tien verenigden de priaji's en kamponghoofden (tjoetaks en mandoers) zich ten huize van den Patih, vanwaar ze in optocht door Tangerangstraten gingen. Geheel vooraan de muzikanten, gevolgd door eenige beambten van den Pandhuisdienst en nog andere; na deze de tjoetaks te paard. Dan kwam de Patih in zijn wagen; op den bok droeg een oppasser den songsong half geopend. Daarop volgden de wedana's, assistent-wedana's en andere priaji's, allen in rijtuigen; terwijl aan weerszijden dezer en geheel achteraan te paard rijdende mandoers

de belasting op limonade en sodawater, welke 't ont-raadt uit tweerlei oogpunt: alcohol-bestrijding, en steun aan jonge industrieën.

Tegen een door den gouverneur voorgestelde belasting op de rij- en voertuigen bestaan bij het blad minder bezwaren.

„Oppervlakkig komt ons de belasting niet onbillijk voor. En door het betrekkelijk geringe bedrag (vijf gulden 's jaars voor 2 wielige en tien gulden 4-wielige rij- en voertuigen) zal wel geen overmatige druk in het leven geroepen worden."

Dit is echter het oordeel van het blad, voordat er eenige wrijving van gedachten heeft plaats gehad. Wie weet, wat er dus toch nog komt.

Wrijving is toch iets, dat neel wat kan teweegbrengen. Dat bleek op Mariëburg, waar Javanen en Britsch-Indiërs het met elkander aan den stok hadden gehad.

De eerste strubbeling vond plaats op een trein, die de arbeiders huiswaarts bracht. Een Britsch-Indiër gooide een Javaan uit den trein, later bewerende, dat deze hem „verwond" had, wat dan toch zeker niet erg is geweest. Later begon de Br.-Indiër weder, doch schijnt bij vergissing een ander een klap te hebben gegeven. Nu gaven de Javanen hem een flink pak slaag. Landgenooten snelden toe, en het kleine begin veranderde in een groot gevecht.

Van welke beteekenis het gevecht was, blijkt uit het feit, dat er 19 gewonden waren (5 Javanen en 14 Br.-Indiërs), waaronder 4 zeer ernstig.

Aan het krachtig optreden van den directeur, den heer Shedden, die zich tusschen de strijdenden begaf, is het te danken, dat het gevecht niet ernstiger gevolgen heeft gehad. Den volgende dag werd een detachement politie naar de plantage gezonden. Dit blijft daar tot de uitbetaling Zaterdag zal zijn afge-loopen.

Een der gewonde Britsch-Indiërs is op Mariëburg overleden, terwijl een gewonde Javaan in het hospitaal te Paramaribo kwam te overlijden.

Het is te hopen, dat dit incident geen verdere gevolgen heeft, daar de kolonie b.v. van rassenhaat heelemaal niets moet hebben.

Beter is het den blik te wenden naar werken van vooruitgang, en zoo ontleenen we aan De West, dat naar het blad vernam, de „Utrecht" bij het verwacht bezoek in Suriname, niet op de reede van Paramaribo zou komen te liggen, doch zich zou begeven naar de monding van de Saramacca- en Copename; in verband met de voorgenomen opname van de modderbank aldaar. Het koloniaal stoomschip Cu-

waren. Alle priaji's waren in hun schitterende, met zilver en goud bestikte groot-tenne's gedost. 't Was een indrukwekkend schouwspel.

Precies klokslag tien arriveerde de stoet ten huize van den Assistent Resident, den heer Dunnewold. De heer van Gogh, die hen ontving, geleidde hen naar de audiëntiezaal, waar zich reeds andere heeren bevonden. Toen allen vergaderd waren, nam de heer W. Dominicus het eerst het woord; in roerende, be-woordingen gaf hij de vreugde te kennen, welke het zoo gelukkige feit bij ons allen had teweeggebracht. Dan achtereenvolgens de heeren R. Moh. Soeradiningrat en Lim Tiang Hoei, oud-kapitein der Chinezen, waarop de heer Dunnewold hen allen bedankte voor hun bewijzen van liefde en trouw.

Terstond hierna werden de telegrammen verzonden.

Na deze plechtigheid begaf men zich naar de aloon-aloon, waar de pret reeds in vollen gang was. Niet lang daarna kwamen de dames. Tegen één uur 's namiddags hadden de sedekah en reboettan plaats. Dan volgden de volksspelen (z. a. zaklopen en wedrennen op handen en knieën), welke tot 6 uur duurden.

Tusschen zeven en elf uur 's avonds gaf de bioscope voorstellingen. Toen was het programma voor dien eersten feestdag afgespeeld en keerden we allen huiswaarts. Thuisgekomen begaf ik me terstond ter ratie om nieuwe krachten op te doen.

Den volgende morgen tegen negen uur verzamelden de schoolkinderen, zowel Inlandsche als Europeesche, zich in de sociëteit, waar ze een uurtje zongen en pret maakten. Daarna begaven ze zich in vroolijken optocht met vlaggetjes en oranje-sjerp, voorafgegaan door een corps muzikanten, naar de feestplaats, waar ze na verscheidene hoera's uiteengingen.

Hierna begonnen de volksspelen, die pas om vijf uur des namiddags eindigden. Van zeven tot half 10 's avonds vertoonde de bioscope nieuwe films. Om 10 uur werd het vuurwerk afgestoken, dat heel prachtig was en toen was het pretje afgelopen.

Met verscheidene toasten en hoera's werd het feest besloten.

RADEN TJOE HENDRANINGRAT,
Teloknaga.

raçao zou ook in verband met deze opname eenigen tijd aan de Saramacca-monding moeten vertoeven.

De chef van het bouwdepartement vertrok reeds naar Saramacca, om de voorbereidende werkzaamheden te regelen.

Verder ontleenen we aan De West, dat binnenkort Suriname misschien een nieuwe onderwijsinstelling zal bezitten. De heeren Nawijn, Meerdink en Enuma zijn namelijk voornemens een Burgeravondschool te openen, een inrichting, waaraan jongelui van eenige algemeene ontwikkeling en in 't bezit van eenige kennis van wiskunde, talen, enz., kortom zij, die voortgezet lager onderwijs hebben genoten, zich verder zullen kunnen ontwikkelen.

WAT DE INLANDER ZEGT.

Vele inboorlingen moesten er verheugd over zijn, zegt Ballon in de **Perniagaan**, dat een dokter-djawa na zijne studiën in Europa voortgezet te hebben in Indië teruggekeerd, officier van gezondheid worden kan, hooger bezoldiging ontvangt, den rechts-toestand van Europeaan verkrijgt en later een hooger pensioen erlangt dan hij als inlandsch arts zou hebben bekomen. Maar andere inboorlingen daarentegen zijn allesbehalve met dezen toestand ingenomen, want deze redeneeren aldus: alle landsdienaren, onverschillig van welken landaard, worden bezoldigd door den kleinen man, dat wil zeggen, uit de door den kleinen man opgebrachte belastingen. Uit dien hoofde moeten de dokters-djawa en andere landsdienaren in de allereerste plaats werken voor den kleinen man. Wanneer de dokter-djawa officier van gezondheid geworden is, werkt hij alleen voor Europeanen; daardoor ondervindt de kleine man nadeel. Wanneer dokters-djawa officier van gezondheid worden, vermindert het aantal van hen, die den inboorling geneeskundige hulp verschaffen. Het is misschien waar, erkent schrijver, dat een officier van gezondheid geen tijd heeft om zieke inboorlingen te helpen, maar wij mogen toch zeker andere hulp van hem verwachten, want van een inboorling, die het tot officier van gezondheid gebracht heeft, mag men gerust aannemen, dat hij uit liefde tot zijne rasgenooten veel ten beste zal doen. Tegenwoordig tracht elk ras voor zijne rechten op te komen. Men ziet het aan de Europeanen en aan de Chineezzen. Hunne onderlinge eensgezindheid verheft hen. Al hebben de Inlandsche officieren van gezondheid de rechten van Europeaan gekregen, zij zullen de rechten der inboorlingen niet vergeten. Dit zullen wij wel gewaar worden, als het er op aan komt, eindigt schrijver.

Om zich te onttrekken aan de gerechte straf, en om zijne vrouw en kinderen te behoeden voor schande, zegt de **Bintang Soerabaja** in hare **Zaterdag-sche Causerie**, heeft de wedana, moordenaar van den assistent-resident van Tangerang, zelfmoord gepleegd. Wat is de oorzaak van dien moord? vraagt het blad. De Soerabaja Courant beweert, dat gemelde wedono op het punt stond ontslagen te worden. Maar hoeveel prijais zijn er reeds ontslagen, zonder daarom een moord te plegen! De inlandsche ambtenaren op Java, onverschillig of zij van Soendaseschen, Javaanschen of Madoereeschen landaard zijn, gevoelen gewoonlijk eerbied voor hunne Europeesche superieuren. Waarom heeft die ééne zich zò vergeten, dat hij een moord op zijn chef pleegde?

Men moet niet te spoedig gissingen maken, want die zijn dikwijls bezijden de waarheid, waarschuwt het blad.

Personen, die den heer Dunnewold gekend hebben, vervolgt het, verklaren, dat hij een bedaard, goedhartig mensch en goed voor zijne ondergeschikten was. Dit feit maakt juist een gissing naar de oorzaak van den moord nog moeilijker.

Maar wat de aanleiding ook moge zijn, die moord doet onwillekeurig booze verwachting oprijzen; omdat het gebeurde wellicht als voorbeeld ter navolging zou kunnen strekken aan inboorlingen, die in hun domheid zich gemakkelijk laten medeslepen door den een of anderen godsdienstleeraar, die door den godsdienst waanzinnig geworden is.

Daarom is het zaak, vermaant het blad, dat de Hooge Regeering deze zaak op een ernstige en rechtvaardige wijze late onderzoeken en ook door een bijzonder bekwaam persoon voor de verdere veiligheid en rust in die afdeeling laat waken.

De afdeeling Tangerang staat van oudsher in een slechten reuk. Al moge deze moord dan geen politieke beteekenis hebben, toch moet het bestuur daarom niet onverschillig blijven, want de handeling van genoemden wedana zal toegejuicht worden door de aanhangers van wijlen Hadji Wasid, Hadji Iskak en Hadji Toebagoes Ismail *), die er nog altijd zijn onder de talrijke afstammelingen van den Sultan van

*) Deze drie personen waren de hoofdaanleggers van den opstand, welke, tegen het einde van 1887 voorbereid, op den 9en Juli 1888 uitbrak. Zij werden door onze patrouilles niet ver van de plaats Tjiteureup op de kust der voormalige afdeeling Tjaringin neêrgeschoten.

Banten, die toenmaals ook Tangerang tot zijn gebied mocht rekenen. Wie weet of de ziel van de **Tariqat** (= broederschap) **Kadarijah** daar niet rondwaalt!

Het Gouvernement moge nog zooveel hulp hebben van betrouwbare Inlandsche ambtenaren in de residentie Banten, toch kan de **Tariqat Kadarijah** daar ontstaan, zonder dat zelfs deze er iets van merken.

Wij zullen er ons niet over verwonderen, eindigt de schrijver, wanneer het graf van dien wedana metertijd een **kramat** (= heilig graf, waar men gaat offeren) wordt, waar men den zegen inroept van de ziel van hem, die daar begraven ligt, wanneer men het een of ander kwaad tegen een blanke wil ondernemen.

WAT DE CHINEES VERTELT.

Toen de Nederlanders op Java kwamen, zegt de **Bintang Soerabaja**, waren de Chineezzen daar al gevestigd. Van het oogeblik, dat eerstgenoemden daar gezag kregen, hebben zij alle middelen aangewend, om in het belang van den handel, het vertier de Chineezzen daarheen te lokken, omdat zij begrepen, dat onder de Aziatische volkeren geen enkele natie den Chinees overtrof in arbeidzaamheid, in handelskennis, in landbouwervaringen, in bekwaamheid wat de nijverheid betref. Wanneer men dat alles één voor één nagaat, hebben de Chineezzen den Nederlanders groote diensten bewezen. Dat alles, leert schrijver, kan men lezen in **De Geschiedenis van Nederlandsch-Indië**, geschreven in 1728 door den godsdienstleeraar **Valentijn** *).

Maar hoe groot ook de hulp, door de Chineezzen bewezen, geweest is, de Nederlanders waren steeds gewoon laag op hen neer te zien. Men beschouwde hen als gewone werklieden, eerstens, omdat zij nog niets van de kundigheden der Europeanen hadden overgenomen, en tweedens, omdat deze laatsten zich achtten als te staan boven alle rassen, buiten Europa woonachtig.

De Chineezzen in dien tijd en nog lang daarna, vervolgt schrijver, namen met die bejegening van de Europeanen genoegen. Hun doel was: zich voedsel en kleding te verschaffen, om rijk te worden als het kon, en zoolang ze dat konden bereiken, kon het hun destijds niet schelen hoe men hen behandelde. China was nog gesloten voor vreemde natieën en de Chinees had het in China nog ellendiger dan op Java. Japan was onbekend en nergens in Azië zag men eenig teeken van ontwaken. De Chinees volgde zijn weg, zonder naar rechts of links te kijken; hij was tevreden, omdat hij gemakkelijk aan den kost kon komen en er geld in overvloed te verdienen viel. Als hij 's middags de verdiensten van den dag nadelde en zag, dat zijn geldbuidel vol was, liet hij zich de vernederingen van den blanke welgevallen, want de behandeling, welke zijne rasgenooten van de inboorlingen ondervonden, vòór de Nederlanders er waren, en de afpersingen, welke zij in hun land van hunne eigene overheden hadden te verduren, waren nog veel erger! Al zagen de Nederlanders laag op hen neer, zij maakten zich toch niet wederrechtelijk meester van hun have en goed!

Indien de Nederlanders werkelijk Christenen zijn, zooals zij zich noemen, beweert hij, moeten zij zich dankbaar jegens de Chineezzen betoonen over den vooruitgang van het land en de voordeelen welke zij met behulp der Chineezzen verworven hebben. In alle onlusten, behalve in een enkel geval, hebben de Inboorlingen zich zoowel tegen de Nederlanders als tegen de Chineezzen gekeerd. Maar de Nederlander denkt over de hulp en de tusschenkomst der Chineezzen als iemand, die bij het genieten van zonnearmte en regenkoelte den Almachtige niet dankt, die dat alles heeft gegeven, omdat hij aan al die weldaden gewoon is geraakt.

Het is immers een gewoonte, roept schrijver bitter uit, dat de Chineezzen de Nederlanders helpen; het is dus niet noodig, dat men zich dankbaar jegens hen betoont. Zij zouden immers niet werken, als zij niets verdienden; zij werken voor zich, en niet voor de Nederlanders.

Dergelijke denkbeelden beletten een toenadering tusschen Nederlanders en Chineezzen. Daarbij zijn er veel Nederlanders, die in Indië komen om geld te verdienen, en die, als zij hun doel bereikt hebben, weder naar hun land terugkeeren, zonder zich verder om Indië te bekommeren. Zoolang zij in Indië waren, was het voor hen niet de moeite waard om met andere rassen vriendschap te sluiten. Dat heeft nu jaren geduurd. Doch langzamerhand kreeg men kinderen van gemengd bloed, kinderen van Europeesche en Chineesche vaders, verwekt bij inlandsche moeders.

De Europeesche kleurlingen kregen de rechten van hunne vaders, en dit wekte den naijver der per-

*) De schrijver bedoelt hier het bekende werk: **Oud en Nieuw Oost Indië** door **François Valentijn**, versch. in 1724.

nakans op. Hoevelen van deze laatsten zijn niet gegoed, bezitten uitgestrekte particuliere landerijen of staan aan het hoofd van groote handelshuizen. Als zij in Europa kwamen, werden zij gelijkgesteld met blanken, terwijl men hen in Indië als wezens van minder gehalte beschouwde; ja, zij staan zelfs beneden een Europeeschen kleurling, die een soldaat tot vader en een javaansche vrouw uit de kazerne tot moeder heeft.

Die naijver werd gedurende langen tijd niet opgemerkt, men trachtte zijn afgunst te verbergen. De majoor en de kapitein der Chineezzen maakten diepe buigingen voor den Indo-klerk. Doch daar zag men eensklaps, dat Japan Rusland had overwonnen! De kleine kempiaan *) kraalde victorie van de daken der woningen. De Japanners werden met Europeanen gelijkgesteld **), maar de Chinees bleef, zooals hij was in den tijd van Jan Kompagnie.

Men kreeg hartzeer, toen men zag, hoe allerlei mindere handwerkslieden en vrouwen van verdachte zeden van Japanschen landaard gesteld werden boven voorname Chineesche mannen en vrouwen. Dat het Gouvernement het onbillijke hiervan inzag bleek uit het feit, dat men aan Chineezzen gelegenheid gaf om gelijkstelling met Europeanen aan te vragen. Maar dit ging lang niet gemakkelijk; nog geen 10% der verzoeken werd ingewilligd.

Het Gouvernement vindt het beter om den Chinees Chinees te laten, want dan heeft het méér macht over hem.

Hoe is het tegenwoordig met deze kwestie gesteld? vraagt schrijver. Duizenden Chineesche kleurlingen, antwoordt hij, die tot dusverre trouw waren aan de Nederlandsche driekleur, hebben zich onder het dra-kendoek ***)) geschaard.

De Solosche kamer van koophandel ****)) publiceert een brief van den Chineeschen gezant in den Haag, waarbij aan de Chineezzen, die buiten China wonen, dus ook in Nederl.-Indië, te kennen wordt gegeven, dat het voldoende is, om als een bewijs van hulde bij gelegenheid van den geboortedag van den vorst van het land van inwoning en van den Keizer van China de Chineesche vlag (een blauwe draak op een geel veld) te ontplooiën.

Schrijver hoopt, dat niet alleen het Gouvernement, maar dat ook alle Nederlanders, die hun land liefhebben, die ouderwetsche ideeën ten aanzien van de Chineezzen laten varen. Zij moeten hen niet meer vernederen, maar eeren, zooals de eene mensch den anderen behoort te eeren. Men moet de waarde van den mensch niet beoordeelen naar de huidskleur, naar zijn landaard of naar zijn godsdienst, maar naar zijne ontwikkeling, zijne eigenschappen en verdiensten.

Wanneer de Nederlanders dit beamen, moeten zij zonder moeite gelijkstelling verleenen aan Chineezzen, die, wat ontwikkeling betreft, niet beneden den doorsnee Indo-europeaan staan. De Chineezzen zullen van hun kant hun best doen om zich de achting der blanken waardig te maken. Een kist vol geldstukken, een groote en mooie woning, een uitgestrekte, fraaie lusttuin, — dat is allemaal nuttig en vestigt de aandacht op den bezitter. Maar dat alles is niet in staat om een mensch op een hooger standpunt te brengen, dan waarop hij door zijne weinige intellectuele ontwikkeling geplaatst is.

Wanneer een rijke Chinees een feest geeft, zijn er steeds veel gasten; want waar suiker is, zijn er ook veel groote en kleine mieren. Maar na afloop zeggen de gasten, na zich aan dat zoets te goed te hebben gedaan, bij het naar huis gaan tegen elkander: „Wat zit er nog weinig in zoo'n Chinees bij al de pracht van zijn huis”. — Och, de gastheer heeft in het oog van den Europeaan weinig onderrecht gehad. Maar als hij daarentegen dezelfde hoogte als de Europeaan heeft bereikt, zal men zeggen: een zeer ontwikkeld man, voor wien men wel respect moet hebben. Daarom, landgenooten, eindigt schrijver, ontwikkelt u. Zijt gij te oud, stelt dan uwe zonen en dochteren in de gelegenheid om dat te doen.

*) De schrijver spreekt van **djago katé** (= dwerghaantje) om dat men in Java de Japanners, die veelal klein van stuk zijn, **orang katé** (= dwergmensen) noemt.

**) Deze gelijkstelling had al plaats vòór den Russisch-Japanschen oorlog.

Red.
***) Vroeger wisten de Chineezzen niets af van een nationale Chineesche vlag.

****)) Reeds meer dan eens is in dit Weekblad aangestipt, dat de Chineesche Kamers van Koophandel in Nederlandsch-Indië, behalve met den handel, zich ook met politiek bezig houden.

Van Vreemde Koloniën.

Fransch Congo.

De gouverneur-generaal van Fransch-Congo, **Merlin**, heeft bij de opening van de zitting van den raad van bestuur der kolonie eene rede gehouden, waarbij het een en ander werd medegedeeld over den

toestand in die kolonie gedurende het afgelopen jaar en de wijze, waarop daarin verbetering gebracht was.

In Gabon was de toestand in het begin van het jaar bijzonder slecht. Opvolgende bestuurswisselingen, die het volgen van een vast plan onmogelijk maakten, kwade praktijken van handelaars, bestuursdwalingen hadden tengevolge gehad, dat onder de inboorlingen een zeer oproerige geest heerschte. Op enkele plaatsen was het reeds tot vijandelijkheden gekomen, elders was het verkeer verbroken, zoodat feitelijk het gezag zich bepaalde tot de kuststrook en zelfs de onmiddellijke nabijheid van de hoofdplaats Libreville niet veilig kon worden geheeten. Het bestuur beschikte niet over de noodige middelen om zijn gezag te handhaven.

De heer Merlin vertrouwdde het bestuur over Gabon toe aan den gouverneur Rognon, die in één jaar tijds daar reeds veel ten goede heeft uitgericht, dank zij de bewilling door het Fransche parlement van de noodige gelden voor de uitbreiding der bezetting.

Eene compagnie, in het gebied van de Okane gestationneerd, slaagde er in, de bevolking der bovenstreken tot onderwerping te brengen in '07 aan de Fransche wapens een nederlaag hadden toegebracht.

Majoor Siere zag zich belast met de lastige taak om de benden van het hoofd Mavoroeloe, die nog in 1908 een factory op enkele kilometers van de kust hadden geplunderd, en zich in de Mocabe-streek ophielden, tot rede te brengen. Volgens de oude leuze „divide et impera” te werk gaande, wist majoor Siere verdeeldheid onder de inboorlingen te brengen, zoodat de meeste bendehoofden zich in handen der Fransche autoriteiten bevinden en het opperhoofd Mavoroeloe, verlaten door de zijnen, in de bosschen zijn toevlucht heeft moeten zoeken.

De heer Merlin wijdt dit resultaat aan de door majoor Siere gevolgde gedragslijn: den inboorling bij elke voorkomende gelegenheid de macht te toonen, waarover men beschikt, ten einde er geen gebruik van te moeten maken, elke daad van ongehoorzaamheid te voorkomen om die niet te moeten onderdrukken, den eerbied voor het gezag in te boezemen tegelijk met de afhankelijkheid van de overheerschende macht, en vóór alles die onvruchtbare tochten te vermijden, waarbij het land wordt doorkruist niet alleen zonder tastbaar nut, maar waarbij men slechts haat en verderf zaait.

De heer Merlin wil nu die gedragslijn overal gevolgd zien, zonder te begrijpen, dat de aan te wenden middelen zich moeten regelen naar de omstandigheden, het omgekeerde niet binnen het bereik ligt van de verantwoordelijke personen.

Dat bleek b.v. ook in Midden-Congo, waar in het begin van dit jaar moest worden opgetreden in het gebied van den Ngoko, om oproerige stammen tot rede te brengen. Niettegenstaande majoor Gamier, die met de operatiën belast was, ook het middel der overreding trachtte te baat te nemen, moest hij weldra de vruchteloosheid zijner pogingen inzien en tot het geweld zijn toevlucht nemen. Drie dorpen, die het brandpunt van het verzet uitmaakten, werden stormenderhand genomen en sedert komen de lieden uit die streken zich in grooten getale onderwerpen.

Ook in het Noorden, op de grenzen van het Tsjad-gebied, moest met geweld van wapenen een einde gemaakt worden aan den toestand, die daar in het leven geroepen was door den sultan van Wadai. Eene Fransche colonne rukte het land binnen, en vermeesterde de hoofdstad van Wadai. En nu denkt men weer aan een gewapend optreden tegen de Senoësi's in die buurt, eene fanatieke sekte, wier macht vroeger wel eens door de geheimzinnigheid, waarin zij zich hulde, overschat werd. Ook Wadai werd vroeger geacht een nagenoeg onoverkomelijke hinderpaal voor de westersche overheersching te zijn, en kapitein Fiegenschuh vermeesterde de hoofdstad van dat land, Abesjer, terwijl hij slechts over 80 man beschikte.

De heer Merlin meent, dat thans het oogenblik gekomen is, om de economische ontwikkeling van het land ter hand te nemen, en hij merkte dienaangaande het volgende op:

„In nieuwe landen maakt de ijver van het initiatief, hoezeer ook een teeken van levenskracht en een factor voor de welvaart, het bijzonder moeilijk om samenwerking van de verschillende belangen te verkrijgen. Die harmonie is evenwel noodzakelijk, want er is geen vruchtdragende arbeid mogelijk, wanneer de bijzondere belangen zich niet, naar het moet, ondergeschikt weten te maken aan het algemeen belang. Houdt wel voor oogen, dat zonder dien regel voor elke maatschappij slechts wanorde en mislukking zijn te wachten.”

Overigens was ook deze bestuursman van oordeel, dat moest worden gerekend op de medewerking der inboorlingen, die op zoo groot mogelijke schaal moesten worden geroepen tot deelneming in de verschillende takken van bestuur.

Oost- en West-Indisch literatuur-overzicht.

Nog een Javaansche schilder.

In No. 44 van dit blad gaven wij als Feuilleton eenige levensbijzonderheden van den beroemden Javaanschen schilder Raden Saleh (ontleend aan het Javaansch-Hollandsche tijdschrift Oedyana Para Prajitna, dat ook geregeld op de leestafel Heulstraat 17 ligt) in verband waarmee thans de aandacht gevestigd wordt op een artikel van controleur J. E. Jasper in het tijdschrift Op de Hoogte (Nov.-afl.), handelend over Mas Pirngadi, een nog jeugdigen Javaan, die voor het schilderen van landschappen grooten aanleg bezit. Hoewel nog geen kunstenaar als R. Saleh (die zich trouwens bijzonder naam maakte op het gebied van dierschilderen), blijkt de jonge Pirngadi toch zooveel talent te hebben, dat niemand minder dan de meester-schilder Du Chattel een door hem vervaardigd stuk heeft gekocht.

Het artikel van den heer Jasper is met warme geschreven; aan den tekst zijn toegevoegd eenige reproducties van mooi geslaagde stukken van den schilder.

De Katholieke Missiën.

De Nov.-afl. van dit zendingstijdschrift brengt een aardig geïllustreerd opstel over Buitenzorg en zijne omgeving, door Mr. M. J. D. Claessens, zomedel een artikeltje over een bezoek aan den stamder Mangatriek (Nieuw-Guinea), door Pr. Cappers.

De Hollandsche Revue.

Het jongste Nr. van de Hollandsche Revue bevat een karakterschets van den nieuwen Minister van Koloniën, J. H. de Waal Malefijt, op verzoek van den Redacteur geschreven door de heeren M. van Geuns en H. van Kol, „twee bij uitstek kundige Indische specialiteiten”, zooals de heer Fr. Netscher ze kwalificeert. Beide bijdragen ademen een vrij pessimistischen toon.

Verder wordt in dit Nr. het een en ander verteld van de Utrechtsche zendingvereeniging aan de hand van het door Prof. Valetton uitgegeven gedenkboek ter herdenking van het vijftig-jarig bestaan. Aan het slot wordt een beroep gedaan aan belangstellenden om de U. Z. V. met een geldelijke bijdrage te steunen.

Het Recht in Ned.-Indië.

In de Nos. 7—9 van het 92e deel van het Recht is opgenomen hetgeen door verschillende sprekers werd gezegd bij de plechtige installatie van den nieuw benoemden President der beide Hooge Gerechtshoven van Ned.-Indië, Mr. A. L. E. Gastmann. Voorts bevatten zij een geschiedkundig overzicht van art. 17 der Indische Faillissementsverordening van de beoordeeling van Mr. Dupar's Nersameling van Ned.-hand van Mr. J. F. A. M. Buffart; een welwillende Indische rechtspraak en rechtsliteratuur en de gewone rubriek Jurisprudentie.

Zending Lett.

Hoewel reeds in vorige afleveringen van het orgaan der Rijnsche Zending een en ander omtrent zending Lett's droevig uiteinde werd medegedeeld, komt dit tijdschrift in zijn Nov.-afl. nog eens op deze gebeurtenis terug en verschaft daarbij uitvoerige levensbijzonderheden van dien den 24en Aug. II. op de Mentawai-eilanden vermoorden zending, de vierde van het Rijnsche Zendinggenootschap, die viel als slachtoffer der moorddadige plannen van inboorlingen. Aan die nadere bijzonderheden is het volgende ontleend:

Lett werd den 4en Sept. 186 te Straatsburg geboren, kreeg zijn opleiding voor zending te Barmen in de jaren 1886—1891 en vertrok in Oct. van laatstgenoemd jaar naar Nias, waar hij tot ult. 1893 verbleef en met recht de grondvester van de zending op de Westkust van dat eiland mag genoemd worden, terwijl hij zich tevens met grooten ijver had toegelegd op de bestudeering van het volk, zijn taal, zeden en godsdienst. Van 1894 tot 1898 vond Lett zijn werk op Sumatra, met name in de Bataklanden; daarna werd hem tot herstel van gezondheid een verlof naar Europa toegestaan en in 1901 zien wij hem in Indië terug en aangewezen tot een geheel nieuw zendingsveld: de Mentawai-eilanden en Engano ter Westkust van Sumatra. Dat hij daar met groote moeilijkheden heeft te kampen gehad, en zijn zendingarbeid niet het succes heeft opgeleverd, dat hij zich voorstelde te bereiken, is voldoende bekend. De geheel en al onbekende taal der Mentawiers moest uit den mond der inboorlingen worden afgeluisterd en met inspanning moest hij stap voor stap achter haar geheimenissen, vorm en bouw komen. In 5 jaar tijds (van 1901—1906) had Lett reeds den Catechismus, meer dan 60 bijbelsche geschiedenissen, ongeveer 20 liederen en een leesboekje in de Mentawai-taal overgezet. Daarbij zijn in de laatste jaren nog een leerboek, een rekenboek en een leidraad voor aardrijkskunde gekomen en is de liederen-ver-

zameling uitgebreid. Daarmede gepaard ging de samenstelling van een Mentawisch woordenboek.

Aan het einde van 1906 deden de inboorlingen een aanval op een Nederlandsche troep en zag zich de regeering verplicht, teneinde het eiland onder geordend bestuur te brengen, onze troepenmacht aldaar beduidend te versterken. Sedert dien tijd nam zending Lett, zoowel op eigen initiatief als op verzoek der regeering, den dienst van bemiddelaar tusschen de beide partijen op zich, waarbij hij — naar men weet — het slachtoffer van zijn optreden is geworden. „In zend. Lett” — zegt de levensbeschrijver — heeft onze zending een van haar bekwaamste en meest toegewijde zendelingen verloren, en zijn naam blijft voor altoos in de geschiedenis van onze Zending spreken van besliste stappen vooruit.”

Tijdschr. voor het Binnenl. Bestuur.

De October-afl. is grootendeels gevuld met een reeds in de Indische Gids van eenige maanden geleden verschenen artikel van den heer F. P. Sollewijn Gelpke: De landrentebesouwingen van den heer J. H. Nieuwenhuijs nader besproken, en bevat voor 't overige een critiek op het opstel over de theecultuur der inlandsche bevolking in de residentie Preanger Regentschappen van den controleur van Soekanegara (in de aflevering van Juli 1909), door W. Duursma.

Teysmannia.

De nieuwe afl. van Teysmannia opent met een kort, waardeerend opstel met portret, gewijd aan Prof. Dr. M. Treub bij diens vertrek uit Indië. De schrijver, J. C. K., is vol lof over hetgeen de afgetreden Directeur van het Departement van Landbouw heeft tot stand gebracht, vooral in zijn betrekking van directeur van 's Lands Plantentuin te Buitenzorg. Hij schrijft o.a.: „Een bij uitnemendheid gelukkige combinatie van superieure eigenschappen naar persoon en naar geest, uitgangspunt van een stimulerende kracht, waaraan in zijn omgeving niemand vermocht zich te onttrekken, onaangevochten autoriteit op het gebied der natuurwetenschap, weinig minder op dat van den landbouw in de tropen, zal de persoon van den heer Treub ten nauwste verbonden blijven aan de geschiedenis van het dertigjarig tijdvak, waarin Nederlandsch-Indië hem onder haar burgers mocht rekenen.”

Van de overige bijdragen dezer 10e afl. noemen we het Vervolg van het artikel van Dr. E. C. Jul. Mohr: Over den grond op Java (IV. Op Java te verwachten grondsoorten). — Voedermiddelen, door Dr. J. Dekker (I. Een en ander over voeding in het algemeen; II. Het groene voeder). — Mededeelingen betreffende de caoutchouc-cultuur. XIX. Vergelijkingstusschen de ring- en de korte V-methode van aftappen bij Hevea brasiliensis, door W. R. Tromp de Haas. — De nieuwe ontvezelmachine voor Manila-hennep, door E. de Kruijff. — Korte berichten, uitgaande van het Departement van Landbouw: Onderzoekingen omtrent de bastaardproducten uit de kruising der rijstvormen R. 731 (moeder) en R. 733 (vader), door J. E. van der Stok. — Een en ander omtrent den natten rijstbouw, door L. G. den Berger.

De Indische Mercur.

Inhoud van No. 46: De rietsuiker-industrie in de verschillende landen van productie. III. Hawaii-eilanden, door H. C. Prinsen Geerlig. — Naar aanleiding van Dr. A. Maurenbrecher's verhandeling: „Iets over het voorkomen van kinidine in kinabast”, door Dr. K. W. van Gorkom. — De strijd tusschen natuurlijke en kunstmatige kamfer, door v. I. — Verslag van den Sumatra-Staatsspoorweg en van de Ombilinmijnen over 1908 (slot). — Handel van eenige havens in China in 1908. — Open brief, gericht aan allen, die belangstellen in den koffihandel van Nederland. — Kultuurberichten (Een vereeniging van kinaplanters en -fabrikanten. — Jaarverslag van het Deli-proefstation. — Regenwaarnemingen op de Sumatra-tabakslanden in September. — Bacoven-kultuur in Suriname, enz.) Kleine mededeelingen (Overeenkomst der Regeering met de N.V. Zeehaven en kolonstation Sabang. — Het postwezen in China. — De noodzakelijkheid van een keuringsdienst in Ned.-Indië. — Opbrengst der voornaamste middelen in Suriname, enz.) — Financieele berichten en verslagen. — Nieuwe Maatschappijen, benevens de overige gewone wekelijksche rubrieken.

De ramp te Loemadjang.

No 26 van het Weekblad voor Indië bevat een uitvoerig en ruim geïllustreerd opstel over de ramp te Loemadjang, en voorts een geestig stukje van A. F. Herrmann, getiteld: „Het gardoehuisje”, waarin de schrijver met den Javaanschen nachtwerker „gardoeh” ongemakkelijk den draak steekt; zoo o.a., als hij vader van Alphen met een kleine variant nazingt: „Zou ik voor den klepper vreezen? O, die goede brave man Zorgt, dat ik gerust kan wezen, En ook veilig gappen kan.”

Of: „Het wachthuisje in de desa vervult dezelfde rol als een oase in de woestijn, als een pasanggrahan in het gebergte, als de tempel in de vrije natuur, als elke wijk- en rustplaats voor goeden en boozen. Er gaat veiligheid en rust uit van zoon huisje: den moede biedt het een dak aan tegen zon en regen, den waker een burg en verzamelpaats. Eeuwen reeds bestaat het gardoehuisje, en eeuwen nog zal het bestaan, want het is een eigenaardige instelling van een oervolk, dat nog lang oervolk blijven zal. Wilt ge Java's binnenlanden bestudeeren, passeer dan niet het gardoehuisje zonder er een blik in te hebben geworpen. Slaap er echter nooit in, overdag noch bij nacht, want ge keert niet ledig weer.”

Vereeniging „Moederland en Koloniën.”

No. IV van den 9en jaarg. (1909) van het orgaan der Vereeniging Moederland en Koloniën is verschenen; het bevat de voordracht van den heer A. J. van Schermbeek; Beteekenis van het Departement van Landbouw in Nederlandsch Oost-Indië voor de ontwikkeling van onze Oost-Indische koloniën (beschouwd van een economisch en kultuur-technisch standpunt), welke voordracht (in verkorten vorm) tevoren reeds in het Kol. Weekblad was opgenomen.

Vezelcongres in 1911.

Door het Nederlandsch-Indisch Landbouw-Syndicaat (voorzitter Mr. A. Paets tot Gansoijen) is nu reeds een geïllustreerde brochure in de Engelsche en Nederlandsche talen verspreid (Uitgave van E. Tuhri & Co. te Soerabaja) waarin mededeelingen over een Congres en tentoonstelling ten dienste van de cultuur en de bereiding van vezelstoffen, te houden op 3—8 Juli 1911 te Soerabaja.

Met dit congres wordt beoogd de vezelcultuur in de tropen van direct nut te doen zijn, de planters voor te lichten omtrent die cultuur; door wrijving van gedachten meeningsverschillen uit den weg te ruimen, te geraken tot gelijkvormigheid in werkwijze en product en te komen tot een juist inzicht in de waarde van verschillende vezelstoffen voor het groot bedrijf en voor volkscultuur.

Atlas van Ned. Oost-Indië.

Van den bekenden schoolatlas van Nederlandsch Oost-Indië, samengesteld door den heer W. van Gelder (uitgave van J. B. Wolters te Groningen), is kort geleden een nieuwe (de tiende) druk verschenen, waarop door ons gaarne de aandacht wordt gevestigd. Op onderwijsinrichtingen in Nederland en Indië zal deze nieuwe uitgave, evenals de vorige, ongetwijfeld haar weg wel vinden, trouwens het feit, dat tusschen de jaren 1899 en 1909 niet minder dan 5 drukken het licht zagen, zegt genoeg; maar gaarne richten wij een woord van aanbeveling voor dezen handigen en practischen atlas tot hen, die buiten het eigenlijk onderwijs staande, toch ook prijs stellen op een betrouwbaren gids van het uitgestrekte Oost-Indische eilandrijk.

Zonder overdrijving kan men zeggen, dat deze atlas op het moment der verschijning „bij” was; van de uitkomsten der allerlaatste onderzoekingen (men zie bijvoorbeeld het blad Celebes) is gebruik gemaakt; de administratieve indeeling van Indië is door den samensteller met zorg bijgehouden en last not least: kartografisch voldoen de bladen dezer nieuwe uitgave eveneens aan billijke eischen.

Bij de elfde uitgave hopen wij, dat desamensteller (het Nederlandsch gedeelte van) Nieuw-Guinea zoo mogelijk op een afzonderlijk blad zal laten verschijnen (en niet, zooals thans, vereenigd met Celebes, de Molukken en de residentie Timor). O. i. wettigt zulks de belangrijkheid van dit grootste eiland der wereld, vooral nu wij ten opzichte daarvan in het teeken der „ontdekkingen” staan, en aller oogen er op zijn gericht.

Vervolg opgave van bladen, tijdschriften enz., welke nieuw ter lezing zijn gelegd in de Leeszaal Heulstraat 17, Den Haag, die dagelijks, Zon- en Feestdagen uitgezonderd, geopend is van 10 uur voor- tot 6 uur nam.

De Javabode t/m 27 Oct. '09.
De Sumatrapost idem.
Het Soer. Handelsblad t/m 26 Oct. '09.
De Locomotief idem.
De Javasche Courant Nos. 84 en 85.
De Banier Nos. 42 en 43.
De Planter No. 7 (Orgaan der vakvereeniging voor Assistenten te Deli).
De Delicourant t/m 27 Oct. '09.
Cultura, November-afl.
Jong Indië No. 16.
Weekblad van Indië Nos. 26 en 27.
De Stem van Indië No. 42.
De Deutsche Kolonial Zeitung No. 47.

La Quinzaine Coloniale No. 21.

Exportblad Nos. 796 en 797.

Sumatrabode t/m 22 Oct. '09.

Rapport betreffende een onderzoek naar in te voeren stoomvaartdiensten op rivieren in Midden-Sumatra.

Rapport betreffende terreinverkenningen, en een spoorwegplan voor Midden-Sumatra.

Revue Economique internationale (prospectus).

De Indische Mercur No. 47.

Ned.-Ind. Effectenblad No. 42.

Handelsberichten v/h Min. v. Landbouw No. 140.

Kort verslag 2e K. S.-G.

Officiële Berichten.

Uit de Javasche Courant van 22 Oct. 1909. No. 84.

Dit Nr. bevat een ordonnantie, houdende aanvulling en wijziging van eenige bepalingen van de ordonnantie van 30 Maart 1908 (Stbl. No. 298), regende de heffing der inkomstenbelasting en één een nadere regeling inhoudend der heffing van de belasting op de bedrijfs- en andere inkomsten van personen, die zich in den loop van een belastingjaar in Ned.-Indië vestigen.

Benoemingen, enz.

Civiel Departement.

Verleend: een jaar verlof naar Europa aan den controleur à la suite L. Dinger.

Ontslagen: op verzoek eervol de commies bij het Dep. van O. E. en N., J. S. Matla; de ambtenaar bij het Inl. credietwezen G. E. van Leeuwen; de administrateur bij de gouv. pandhuizen H. W. Doerleben; de inlandsche arts J. Mahulete; de commies bij den post- en telegr.-dienst Mej. J. F. A. Kruijt; de klerk te Soerabaja A. S. C. Damwijk.

Belast: met de waarneming der betrekking van ass.-res. ter beschikking van den resident van Timor F. C. Vorstman; der betrekking van adj.-insp. van financiën de referendaris L. A. Boers.

Gesteld: ter beschikking van den president van den R. v. J. te Batavia Mr. J. J. Schrieke.

Benoemd: tot tijdelijk 2en buitengewoon voorzitter van de landraden te Pekalongan en Batang Mr. A. J. C. van Hamel; tot leeraar aan de school tot opleiding van Inl. artsen A. E. Sitsen; tot commies te Bandoeng F. J. Pagalatti; tot administrateur 3e kl. bij de gouv. pandhuizen M. Briel en Ch. R. Bentfort van Valkenburg; tot 3en commies ter Alg. Secretarie de eerste klerken H. J. Roijers, en F. Mutter.

Tijdelijk belast: met de waarneming der betrekking van Secretaris van het Gouv. van Ned.-Indië de referendaris W. V. Smeets.

Ontslagen: op verzoek eervol de wedana van Lebak, Agoes Halim.

Benoemd: tot wedana van Lebak, Mas Niti Widjaja; van Tjibaloeng, Raden Soeria Atmadja; tot klerk te Batavia L. H. Zeemeijer; te Sidoardjo V. E. Hagenstein.

Militair Departement.

Verleend: 2 jaar verlof aan den mil. apotheker der 1e kl. D. J. K. Wetselaar.

Ontslagen: eervol als mil. commandant van Benkoelen de majoor R. J. A. Raedt van Oldenbarneveldt.

Benoemd: als zoodanig de kapitein der inf. A. W. A. Michielsen.

Bevorderd: tot kapitein de 1e luit. der artillerie G. C. J. Bodde en J. B. van der Pot.

Overgeplaatst: naar Batavia de kapitein der genie H. W. O. de Bruijn.

Uit de Javasche Courant van 26 Oct. 1909. No. 85.

Benoemingen enz.

Civiel Departement.

Verleend: 2 jaar verlof aan den controleur B.B. A. J. L. Couvreur.

Ontslagen: uit 's lands dienst de klerk te Pasdoeroean A. G. Th. van Spronse en de administrateur bij de gouv. pandhuizen J. E. Matta.

Benoemd: tot resident der Preanger-regentschappen H. F. L. Boissevain; tot buitengewoon lid van den R. v. J. te Soerabaja Mr. B. Heijman; tot voorzitter van de landraden te Semarang en Demak, Mr. J. C. Heijning; te Magelang en Kedoe Mr. G. F. R. van Hamel; te Bangkalan Mr. E. F. Kollmann; te Blitar Mr. H. Lamberts; te Sidhoardjo Mr. D. Rutgers; te Bonthain enz. Mr. J. K. Onnen.

Tijdelijk toegevoegd: aan den inspecteur, chef van den burg. veeartsenijk. dienst de oud-majoor der cavalerie A. B. J. W. Posno.

Gesteld: ter beschikking van den president van den R. v. J. te Batavia Mr. W. J. M. Brantjes.

Ontslagen: op verzoek eervol de wedana van Wanakerta Raden Prawira di Koesoemah, en de ass.-wedana van Wirolegi, Mas Sastro di Poero.

Benoemd: tot wedana van Ketapang (Madoera), Kiahi Raksa Koesomo; van Wanakerta Raden Kandoeran Joedakoesoema.

Geplaatst: in de res. Batavia de contr. E. A. Mantz; in de Preanger-Regentschappen E. R. van Lier.

Militair Departement.

Ontslagen: eervol als mil. commandant van Amboina en Ternate de luit.-kol. der inf. J. L. A. de Grave.

Benoemd: als zoodanig de id. A. P. van de Sierkamp.

Overgeplaatst: naar Soerabaja de 1e luit. H. C. van Lamoen; naar Tjimahi de id. J. H. C. Vermeer; naar Meester Cornelis de off. van gezondh. G. F. van Laaren; naar Atjeh de id. Dr. R. Lesk.

Geplaatst: te Batavia de id. Dr. G. P. Utermöhlen.

Extra-Bijvoegsel: Verslag omtrent de voornaamste gebeurtenissen in het gouvernement Atjeh en Onderhoorigheden gedurende de maand Augustus 1909.

Lijst van aangekomen en vertrokken Passagiers uit en naar de Indië.

Passagiers van het Nederl. s.s. „Wilis”, Commandant W. Adam, vertrokken van Batavia 28 October 1909, te Marseille 20 November 1909.

Van Batavia: J. Kohl met echtgenoot en 1 kind; Mr. F. M. Pijnacker Hordijk; J. Ph. Hillebrandt; B. Reit; Zeeman; J. F. Wijsmuller met echtgenoot; P. Bal met echtgenoot en 3 kinderen; Mej. G. H. M. Cramer; J. Montijn met echtgenoot; Joh. Wijt Jzn.; L. M. van Leeuwen; C. W. M. Bervoets; D. F. B. van Bordheim; F. van der Elst; H. F. A. Hagen; M. Steenkist, H. Muijters; D. Sliker met zootje; H. Polman; J. Benjamins; J. C. Bongers, benevens H. M. troepen en schepelingen.

Naar Padang: L. A. v. d. Stok met echtgenoot; Mevr. A. der Kinderen geb. Hooghwinkel; Th. van Wijngaarden; Mevr. Wed. M. E. S. le Clerq de Courcelles geb. Anten; E. Schönherr.

Van Padang naar Colombo: M. Reepmaker.

Passagiers van het stoomschip „Sindoro”, gezagvoerder A. van Leeuwen, van Rotterdam naar Nederlandsch-Indië.

Te Rotterdam hebben zich ingescheept: P. H. van der Linde met echtgenoot en 2 kinderen; T. V. Aperbeek; L. Drijber; Mevrouw M. E. Eilbracht—Geldorp en 2 kinderen; Mevrouw Wed. W. F. Tellings—Boers en dochter; O. R. Agerbeek met echtgenoot en 2 kinderen; F. C. Lecomte met echtgenoot en 2 kinderen; Mejuffrouw F. E. S. Geijp; Mevrouw J. H. Doods—Olrée; Mevrouw H. G. J. Hovenkamp—Heszler; G. van Steins; Mevrouw Wed. J. van Stenis—Brenner; Mevrouw S. van Zeijl—van der Graaf; H. F. Timmermans; Mejuffrouw R. L. Timmermans; A. P. IJssel de Schepper; Mevrouw K. Schmidt—Duijts; Mevrouw E. J. de Wilde—Weijer; P. C. Willems; A. J. Hofsteenge en echtgenoot; G. Duijts met echtgenoot en 2 kinderen; L. van den Ende; H. F. Rensink; G. P. Burgers; U. Nieuwenhuizen; M. H. Kuipers; J. van Dorn; J. C. Stoltz, benevens een détachement suppletietroepen.

Te Southampton schepen zich in naar Lissabon: Graaf Hamilton; Mr. Lofsrom.

Naar Tanger: S. Fuchs en echtgenoot.

Te Marseille zullen zich inschepen: W. C. van der Meulen met echtgenoot en 2 dochters; Mejuffrouw E. Poukens; H. J. E. Dekker en echtgenoot; F. W. Laupman en echtgenoot; L. W. F. Ubbens en echtgenoot; Mevrouw A. H. M. Helfrich—Middelaer en 3 kinderen; J. G. Hoekman en echtgenoot; H. A. van Nievelt met echtgenoot en kind; J. A. F. Baars en echtgenoot; R. van Eck; Mejuffrouw J. Mekking; W. L. Einthoven en echtgenoot; Mejuffrouw S. P. Einthoven; Dr. J. L. P. H. Knapert en echtgenoot; L. J. van Dunné en echtgenoot; M. J. J. Treur; J. J. Engelen en echtgenoot; Mevrouw K. E. Schütt—Reims; B. Coster en echtgenoot; E. D. C. Middelaer; F. Halkema met echtgenoot en 6 kinderen; M. L. Kleijmen; H. Popping; Zuster A. H. van der Bie; A. de Stoppelaar; L. Th. van Haften; Mevrouw E. R. S. van Esveld—Esche; J. A. Piepers en echtgenoot; A. J. Westerwijk—Bosdijk; E. Laborée en echtgenoot; J. Aldriks; J. Robin; L. Vleeschdrager; G. Sanders; P. Vorst.

Naar Suez: Miss Dora Cobb.

Levensverzek. Mij. Arnhem.

Maatsch. Kap. Eén miljoen gulden (volteekend).

Bijkantoor te 's-Gravenhage: Kettingstraat 23,

Directeur W. J. FONTEIN.

Bijkantoor te Batavia: Kali Besar,

Directeur: J. WILDEMAN.

St. Nicolaasgebak.

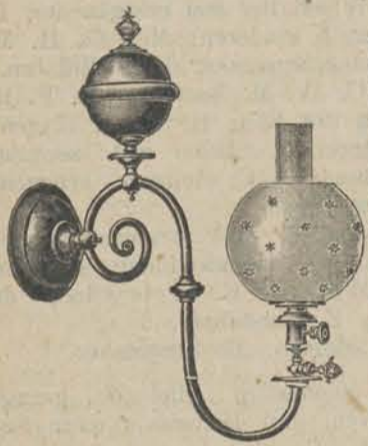
Zeer fijn van
smaak.

Electrische Bakkerij CARELS

PIET HEINSTRAT 66 - TELEPHOON 6286 - NOORDEINDE 21

VACANT

Over de werking van Gasoline-Lampen.

Een der voornaamste wenschen van naar de tropen terugkeerende Europeesche verlofgangers is zich te kunnen voorzien van kunstlichtbronnen, die het prachtige Europeesche kunstlicht zooveel mogelijk nabij komen. Is in Indie, tenminste op Java, het Europeesche comfort in vele opzichten verkregen, de toestand is daar nog niet zoo als hier in Holland, waar de meeste plaatsen gasfabrieken, ja zelfs velen centrales hebben, voor de levering van electrisch licht. Wel heeft men op de hoofdplaatsen electrisch licht en is men soms door nabijheid van fabrieken in staat electrisch licht te verkrijgen. De overgrootste meerderheid echter moet zich des avonds behelpen met petroleum licht, dat in de meeste opzichten geen vergelij-

king kan doorstaan met het schitterende Europeesche gasgloeilicht. In de laatste jaren is hierin echter een verandering gekomen. De uitvinding van de GASOLINE-LAMPEN stelt ook hen, die niet in de nabijheid van gasfabrieken wonen in de gelegenheid zich van kunstlicht te voorzien, dat in lichtsterkte het Europeesch gasgloeilicht geheel nabij komt.

Wij laten hieronder een korte omschrijving volgen van de werking van deze lampen. In het algemeen bevindt zich boven aan een gasoline-lamp een koperen of bronzen reservoir, welk reservoir men op bovenstaande gravure zeer duidelijk ziet voorgesteld. Dit reservoir wordt gevuld met „gasoline”, een lichte benzine. Deze gasoline wordt uit het reservoir door een pijp eerst benedenwaarts gevoerd en daarna door een kromming opwaarts. Het reservoir wordt zoo hoog mogelijk gesteld om voldoende opwaartschen druk te verkrijgen. Onmiddellijk na de opwaartsche kromming bevindt zich aan de pijp een kraan, die door meer of mindere uitschroeving den toevoer der gasoline regelt. Meestentijds wordt deze kraan opengelaten en alleen gesloten, wanneer men de bovenlamp met brander, ter schoonmaking, afneemt. Na deze kraan gepasseerd te zijn komt de gasoline in een bus, waarin zich een katoenen pit bevindt, die tweerlei doel heeft, ten eerste om de gasoline te reinigen, ten tweede om den te sterken opwaartschen druk eenigszins te remmen. Is de gasoline ook deze bus gepasseerd, dan komt zij vervolgens weer aan een kraan, die overeenkomt met de gewone gaskraan aan onze gaslampen. Is deze open, dan verleent zij de gasoline toegang tot een reservoir, dat slechts van boven een zeer nauwe opening heeft, zoodat dus de gasoline met een fijne straal opwaarts spuit in een ander (het laatste) reservoir. Dit reservoir, benevens een daarop gesteld ijzeren staafje, is vooraf door spiritusverbranding verwarmd, zoodat de gasoline tot benzinedamp overgaat en als zoodanig, evenals in onze gasgloeilicht branders, door fijne gaatjes ontsnapt, zich met lucht vermengt en een uitstekend brandbaar gas vormt. Een volgende keer zullen wij U een doorsnee-teekening doen aanschouwen van zulk een gasoline brander.

Gasoline lampen zijn in allerlei vormen verkrijgbaar bij de

Agentuur en Handel Maatschappij

voorheen VAN WELY en MORET.

Bazarstraat 50 's-Gravenhage. — Willemskade Soerabaya.

Bezoekt de showrooms dier Maatschappij, waar gij verschillende modellen tentoongesteld ziet, benevens een model gasolinelamp, die op een ander principe berust en die wij U een andermaal zullen beschrijven.

Martin Schiff,

Hoogstraat 36.

TELEFOON No. 1601.

Gummi- Mantels

van af **f5.**

FIRMA OFFERHAUS & DE WAARD.

(Apoth. ass. N. W.)

Magazijn van Verband- en Ziekenverplegings-Artikelen.
BINNEN- EN BUITENLANDSCHE GENEESMIDDELEN ENZ.
DEPÔT VAN SUEZTHEE.

Geneeskrachtige Wateren & Eau de Colognes.

Copernicusplein 16 hoek Valkenboschlaan,

Telefoon 4353.

DEN HAAG.

OBAT OOM JAN tegen verkoudheid.

VACANT

VACANT.

EXPORT.

WEEKBLAD
TOT BEVORDERING DER BELANGEN
VAN DEN NEDERLANDSCHEN EXPORT.

Abonnement per jaar:

Nederland f 2.50.

Ned-Indië f 3.50.

Proefnummers 25 cents.

Uitgave:

STEENMEIJER & Co.,
AMSTERDAM.

Gouden Medaille.

Parijs 1907

Internationale Tentoonstelling Hygiëne.

Haargroeimiddelen

merk „CRINOFLOOR”

zijn de middelen waarvan men het meest succes kan verwachten. Men vrage ter overtuiging daarvan aan, de vele attesten van herstelden, welke gaarne op aanvraag franco thuis worden gezonden. Mondeling of schriftelijk ADVIES KOSTELOOS.

G. ROMEIJN, Haarkundige, Spul 25, Den Haag.

Eenig eigenaar.

CONDITIE BILLIJK. - NAMAAK VERBODEN
Succes bijna altijd zeker.